
МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

УДК 339.7:339.9

DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(113\)05](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(113)05)

JEL Classification: F 30; F 65

ЧУГУНОВ Ігор

E-mail: i.chugunov@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0003-4915-1267

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів
Київського національного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

КУЧЕР Галина

E-mail: h.kucher@knute.edu.ua

ORCID : 0000-0002-1714-5623

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів Київського
національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розкрито особливості розвитку міжнародних фінансів під впливом загальних і специфічних чинників національного та загальносвітового розвитку. Визначено детермінанти впливу глобалізаційних процесів на міжнародні фінанси. Узагальнено вплив трансформаційних процесів на світову фінансову систему. Розглянуто регулюючу роль міжнародних інституцій у забезпеченні розвитку, упередженні та подоланні кризових явищ у системі міжнародних фінансів.

Ключові слова: міжнародні фінанси, глобалізація, доларизація, валютні відносини, міжнародний рух капіталу, світові фінансові центри, національна банківська система, міжнародні фінансово-кредитні інституції.

Постановка проблеми. Загальносвітові тенденції свідчать про поглиблення міжнародної співпраці в різних сферах суспільного та приватного життя, зростання обсягів зовнішньоторговельних операцій, зокрема малого та середнього бізнесу, активізація наявних і створення наддержавних інтеграційних інституцій, інформатизація, розвиток цифрових транспортних коридорів тощо. Провідну роль у цьому відіграє співпраця в процесі виробництва, реалізації та споживання товарів, робіт, послуг, руху капіталів, робочої сили, технічного, технологічного, військового та культурного обміну, надання допомоги, ліквідації наслідків стихійних лих, техногенних катастроф, пандемій та інше. Міжнародна співпраця й економічна діяльність супроводжуються рухом фінансових потоків між учасниками та опосередковують фінансові відносини, пов'язані з формуванням,

розподілом і використанням відповідних фондів фінансових ресурсів, що регулюються положеннями, угодами, зобов'язаннями, створеними й оформленими в нормах міжнародного та національного права. Важливим є узагальнення детермінант розвитку міжнародних фінансів і визначення напрямів підвищення результативності фінансових відносин в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розв'язання питань функціонування та розвитку національних і міжнародних фінансово-грошових відносин й систем під впливом глобалізації мають наукові дослідження закордонних вчених Т. Ахнерта (T. Ahnert) [1], Дж. Баннистера (Bannister Geoffrey), М. Гардберга (M. Gardberg), Джером Х. Пауелла (Jerome H. Powell), К.-П. Джоржа (C.-P. Georg), Я. Турунена (J. Turunen) [1–3], а також вітчизняних науковців О. Довгаль, Н. Казакової, О. Кириленко, З. Луцишиної, О. Тулай, М. Радієвої, С. Шумської [4–9] та інших.

Мета статті – обґрунтування теоретико-методологічних підходів до визначення детермінант впливу глобалізаційних процесів на розвиток міжнародних фінансів.

Матеріали та методи. Застосування системи наукових методів і підходів дало змогу досягти поставленої мети дослідження. Так, завдяки системному методу розглянуто підхід до еволюції міжнародних фінансових відносин у процесі глобалізаційних трансформацій, обґрунтування детермінант їхнього розвитку; внаслідок наукового абстрагування, структурного методу, аналізу та синтезу досліджено динаміку та особливості функціонування окремих сегментів міжнародних фінансів.

Результати дослідження стали продовженням попереднього вивчення трансформаційних процесів у фінансово-бюджетній сфері суверенних країн, значення та впливу розвитку інституту держави на рух міжнародних фінансових потоків [10; 11].

Еволюція міжнародних фінансів показує тенденції, особливості формування загальних та особливих факторів національного й загальносвітового розвитку, а також характеризується чинниками, що пов'язані з потенціалом, ступенем відкритості, конкурентоспроможності, інтегрованості та інформатизації національних економічних систем, рівнем інституційного, технологічного й економічного розвитку суверенних держав, специфікою їхньої зовнішньоекономічної діяльності, узгодженістю національних і загальносвітових стратегічних цілей, довгострокових пріоритетів та досконалістю норм національного й міжнародного права. Зазначене впливає на сфери фінансових відносин, що мають відмінність у характеристиках прояву, механізмах реалізації, рівнях та особливостях розвитку, строковості впливу й наслідках як для окремих міжнародних суб'єктів, суверенних держав, так і для світової спільноти загалом. Найзначущими з них є валютні системи й валютні відносини, міжнародний рух капіталу та

інвестиційних ресурсів, світовий фінансовий ринок, міжнародні двосторонні та багатосторонні фінансові відносини, міжнародні розрахунки.

Розвиток міжнародних фінансів передусім визначається збільшенням фінансового потенціалу окремих країн, міжнародних суб'єктів і світу загалом, зокрема зростанням сукупного ВВП за період 1980–2018 рр. у понад десять разів з урахуванням циклічності розвитку. За даними МВФ 2019 року, «найпродуктивнішим» став період 1986–1987 рр., коли сукупний ВВП мав найбільші щорічні темпи приросту – 17.84 і 15.13 % відповідно. З 2000 р. найбільший темп приросту виявлено у 2007 р. – 12.86 %. Найнижчий показник за 1980–2018 рр. зафіксовано у 2009 р., який скоротився на 5.27 % відповідно до попереднього року. За результатами аналізу п'ятирічної динаміки середніх щорічних показників приросту сукупного світового ВВП найбільші – 13.61 % – засвідчено у 1986–1990 рр. та 7.16 % – у 2001–2005 рр., а найменший – 1.78 % – у 1996–2000 рр. Остання світова фінансова криза (її дві хвили) вплинула на динаміку сукупного світового продукту, проте значні темпи приросту попередніх років і потенціал світової фінансової системи забезпечили його зростання у подальші роки. Так, за статистикою приріст у 2010–2011 роках становив 9.32, або 10.93 %, однак у 2012 р. зафіксовано уповільнення динаміки, тож приріст досяг лише 1.9 %, хоча загальні обсяги сукупного світового ВВП у 2011–2012 рр. зросли на 1394.44 млрд дол. США. У 2019 р. скорочення темпів приросту становили 4.59 %, цьогогоріч через пандемію *COVID-19* очікується скорочення сукупного світового ВВП на 2.57 % [12].

Еволюція міжнародних фінансів пов'язана з удосконаленням підходів до формування національної й міжнародної фінансової політики та механізму її реалізації. Важливим в умовах глобалізації стає запровадження принципів відкритості, стійкості, узгодженості заходів із національною соціальною та екологічною політикою, гнучкості, ефективності, спрямованості на забезпечення загальносвітових пріоритетів суспільного розвитку, готовності до фінансування інноваційних проєктів та інклюзивності їхнього фінансування. Затвержені ООН 17 глобальних Цілей сталого розвитку світу, що спрямовані на підвищення добробуту й захист навколишнього середовища та боротьбу зі зміною клімату на Землі, забезпечення економічного розвитку, якості освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, працевлаштування тощо. Їхнє вирішення передбачає акумулювання та ефективне використання національних і глобальних фінансових ресурсів. Світова спільнота забезпечує узгодження механізмів фінансового співробітництва, що дають змогу багатим країнам отримувати вигоди міжнародного співробітництва, а бідним та таким, що розвиваються, – зовнішню фінансову й технічну допомогу, кредитні ресурси на вигідних (узгоджених) умовах, що в сукупності сприятиме розв'язанню загальносвітових цілей суспільного розвитку [13; 14].

Розвиток міжнародних фінансів позначився на поглибленні фінансово-економічних, зовнішньоторговельних, соціальних, культурних, безпекових та інших відносин. Це суттєво впливає на міжнародний рух капіталу, виробництво та зайнятість у суверенних країнах і забезпечує «стирання кордонів», миттєвість розрахунків й переміщення капіталів між учасниками світового фінансового середовища, що реалізується через механізм фінансових інновацій і цифрової економіки. Глобалізаційні процеси, які формують нову матрицю світового розвитку, поглибили систему взаємозв'язків архітекtonіки міжнародних фінансів, що прискорює отримання прямого та зворотного ефектів їхнього впливу, визначає динаміку та динамічність економічних процесів, руху міжнародних фінансових потоків, виникнення та дію національних і геополітичних ризиків.

Важливу роль у прискоренні міжнародного руху капіталів відіграють інтереси учасників світового фінансового середовища, які за його допомогою намагаються забезпечити власні (виробничо-торговельні, інвестиційні, споживчі, безпекові тощо) й загальні (загальнонаціональні, міжнародні, загальносвітові) цілі й інтереси. Водночас в умовах глобалізації роль суверенних країн змінюється відповідно до умов світового розвитку, що забезпечує формування й розвиток як наддержавних і наднаціональних, так і міжнародних організацій, інституцій, союзів, альянсів та утворень, транснаціональних корпорацій (ТНК), банків (ТНБ), багатонаціональних підприємств (БНП) тощо. Удосконалюються та уніфікуються формат їхнього співробітництва, моделі функціонування та взаємозв'язків, фінансово-банківські технології розрахунків і переміщення капіталів. Акумулявання значних фінансових ресурсів у розпорядженні ТНК, БНП, ТНБ дає їм змогу формувати конкурентні переваги, порівнюючи з іншими учасниками національних та світового ринків, оптимізувати менеджмент-процеси, технології, виробництво, реалізацію продукції та послуг, фінансові потоки тощо. Одночасно держави можуть впливати на діяльність окремих з них та використовувати їх для реалізації своїх геополітичних інтересів та як механізм тиску на країни, де розміщуються філії або інші структурні підрозділи таких суб'єктів. Ці процеси можуть супроводжуватися різними політичними, економічними, військовими та іншими заходами, але обов'язково передбачають фінансову компоненту та мають негативні соціально-економічні наслідки для країн, де розміщуються «компанії-диверсанти», оскільки фінансовий потенціал останніх і «донорська підтримка» з боку країни-джерела, що веде «гібридну війну», формують додаткові ризики, дестабілізуючий вплив на політичну, фінансову та суспільну стабільність.

Значну роль у прискоренні розвитку міжнародних фінансів відіграло формування та функціонування *світових фінансових центрів*. З одного боку, їхній розвиток показує процеси концентрації

банківських і спеціалізованих фінансово-кредитних установ, що широко використовують прогресивні фінансові та банківські технології, акумулюють значні фінансові ресурси, здійснюють міжнародні валютно-кредитні й фінансові операції з цінними паперами, їхніми похідними інструментами, золотом в окремих країнах і містах. З іншого – їхня поява засвідчує високий і сталий розвиток країн світу, в яких вони формуються, що забезпечується комплексом чинників. Зокрема це: відкритість, розвиненість, прозорість, стійкість і стабільність функціонування національної фінансової системи та фінансового ринку; наявність інвестиційних ресурсів і вільних капіталів; використання національної валюти як міжнародні резерви; високий рівень розвитку інформаційних технологій, засобів зв'язку, фінансово-банківської та іншої суспільної інфраструктури, міжнародних комунікацій; сприятливий правовий, інвестиційний і соціальний клімат тощо.

Дослідження ролі світових фінансових центрів потребує врахування їхніх видів та особливостей, що передбачає ранжування за такими ознаками: глобальні, регіональні, країни, міста, спеціалізація, сталі, нові, офшорні та інші, що використовують для визначення відповідних рейтингів, наприклад Global Financial Centers Index (GFCI). За даними міжнародних досліджень, що оприлюднені у 26 виданні GFCI світових фінансових центрів у вересні 2019 р., можна визначити, що в першій п'ятірці стабільно тримають рейтинги Нью-Йорк, Лондон, Гонконг, Сінгапур і Шанхай. Регіональна оцінка 10 лідерів показує, що у Північній Америці таким є світовий фінансовий центр США, у Західній Європі – Великої Британії, в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – Китаю, Сінгапуру, Японії, Австралії, у регіоні Близький Схід та Африка – Об'єднаних Арабських Еміратів. Водночас аналітики зазначають незначне зниження впевненості в діяльності, що вплинуло на падіння загальних рейтингів майже на 2.5 %, порівнюючи з попередніми рейтингами GFCI 25, посилення відриву Нью-Йорку від Лондона, стабільно високі показники Азійсько-Тихоокеанського регіону за останні роки. Запровадження індексу FinTech визначило провідні позиції Пекину (Beiling) та Шанхаю, а також Нью-Йорку, Лондону, Сінгапуру, Сан-Франциско та Чикаго. Під час визначення рейтингів аналітики вказують на вплив технологічного розвитку та FinTech індустрії, торговельних війн, геополітичної нестабільності та Brexit [6; 15].

Функціонування та посилення потенціалу світових фінансових центрів сприяли активізації міжнародних фінансових потоків, зростанню можливостей і взаємозалежності світового ринку капіталів загалом і його сегментів зокрема. За умов фінансової глобалізації посилюється національна відірваність капіталів унаслідок діяльності офшорних центрів, що забезпечують ухилення від національного

оподаткування через механізм диверсифікації активів з урахуванням відмінностей податкових систем різних країн, приховування джерел походження доходів, зростання прибутковості вкладених капіталів. Це сприяє тінізації економік країн світу, окремих економічних суб'єктів, що в умовах прискорення інформаційно-банківських технологій формує окремі сфери міжнародного бізнесу.

Відкритість і лібералізація національних економік забезпечує активізацію національного та глобального фінансового середовища, що залежить від комплексу чинників, які визначають рівень суспільного та інформаційно-технологічного розвитку, стабільність курсу національної валюти й грошово-кредитної політики в державі. Тривалий час застереженнями до лібералізації валютно-фінансових відносин у трансформаційних економічних системах та Україні зокрема виступали ризики, які спричиняє явище «доларизації економіки». Рівень фінансової доларизації визначається співвідношенням депозитів в іноземній валюті та грошового агрегату МЗ. Протягом 2008–2019 рр. спостерігалось перевищення у 30 % у 2008–2009, 2011–2012 і 2014–2017 рр. Найбільші значення показника зафіксовано у 2012 р. – 32.08 та у 2016 р. – 32.86 %. У цей період збільшились обсяги та частка цінних паперів в іноземній валюті, крім акцій. Станом на кінець 2018 р. показники їхніх абсолютних розмірів зросли більше, ніж у 8 разів, але у 2019 р. відбулося їхнє значне скорочення – на 776.69 млн грн, спадна тенденція зберігається й у 2020 р. Значення їхньої частки засвідчили зростання з 0.08 % у 2008 до 0.28 % у 2018 р. Тренд змін показує динамічність показника, найбільші їхні значення у 2013 р. – 0.16, 2014 р. – 0.13 та 2018 р. – 0.28 %, а падіння – у 2019 р. на 0.08 %. На кінець січня 2019 р. їх частка перевищила показник 2008 р. більше, ніж утричі [16].

Як явище доларизація економіки країни формує ризики та негативно впливає на курс національної валюти, грошово-кредитну систему держави, стабільність її функціонування; деформує грошовий обіг, впливає на доходи центрального банку від сеньйоражу, стабільність та динаміку валютного ринку, інвестиційний клімат у державі, що пов'язано з валютними ризиками та інфляційними очікуваннями, тінізацією економіки, управлінням державним та приватним боргом; ускладнює механізм реалізації грошово-кредитної і фінансової політики, використання важелів та дієвості макроекономічного й монетарного регулювання, створює додатковий тиск на валютні резерви країни та залежність емітента валюти від ситуації в країні, що в сукупності формує ризики національної безпеки.

Водночас доларизація економіки може визначається економічними суб'єктами як інструмент захисту від інфляційних втрат і ризиків, заощадження та страхування інвестицій, капіталів, оскільки пов'язана з використанням ними більш стійких і стабільних валют провідних країн світу.

Закордонні експерти, досліджуючи взаємозв'язок доларизації та фінансового розвитку в умовах глобалізації, зазначають, що в країнах, які розвиваються, вона може розглядатися як складова процесу інтеграції фінансового ринку [2]. До того ж, вони виокремлюють її позитивні сторони в контексті інтеграції з міжнародними ринками, забезпечення доступності та повноти активів для внутрішніх інвесторів і застереження щодо поглиблення доларизації: ускладнення проведення політики грошово-кредитного таргетування, слабкість банківської системи, потреби посилення контролю за позиками та ризиками комерційних банків в іноземній валюті, накопичення обсягів міжнародних резервів. Важливим для країни, в якій є доларизація, вважають проведення політики забезпечення макроекономічної стійкості, удосконалення системи розрахунків у національній валюті для уникнення ризиків витоку капіталів за кордон.

Високий рівень середнього показника частки резервів в іноземній валюті в Україні свідчить про його суттєвий вплив на забезпечення макрофінансової стабільності (у 2008–2018 рр. у середньому він становив 91.11 %) [16]. Через значний зв'язок використання іноземних валют в економічних системах трансформаційного типу та країн, що розвиваються, перед національними урядами та регуляторами постають питання щодо врахування комплексу факторів, які забезпечують розвиток і стабільність функціонування національних економік, а також дієвість інструментів фінансово-кредитного регулювання в умовах відкритих економік та відповідних ризиків і загроз.

Важливим чинником розвитку міжнародних фінансів в умовах глобалізації є участь національних суб'єктів господарювання в міжнародних економічних розрахунках, за винятком країн із закритою економікою та «сірих зон». Визначну роль у цьому відіграє стрімкий розвиток інтернет-цифрових комунікацій і технологій. Це посилило обсяги зовнішньоекономічної діяльності, пожвавило експортно-імпорتنі операції та відповідні перекази, розрахунки, трансферти, рух капіталів і послуг, але водночас вплинуло на індивідуальні, суверенні та глобальні ризики завдяки зростанню взаємозалежності учасників фінансових відносин, заборгованості домогосподарств, суб'єктів господарювання та суверенних країн тощо.

Значну роль в забезпеченні сталого розвитку в світі відіграє транспарентність, стабільність функціонування та розвиток національних банківських систем і міжнародних фінансово-кредитних інституцій, що за своєю діяльністю функціонують як міжнародні (регіональні) та глобальні. Під час світових фінансових криз 1933, 1973, 1982, 1992, 1997, 1999, 2000, 2007 та 2019–2020 рр. спостерігались не лише відмінності в їхніх першопричинах, глибині та масштабах поширення, але в умовах глобалізації вони посилюються взаємозалежністю національних економічних систем світу, швидкістю механізму передачі кризових процесів через високу вразливість до

нестабільності банківських і платіжних систем і міжбанківського ринку, значним впливом потенціалу економік розвинених країн на світове фінансове середовище тощо. Формування ефектів «доміно» та «зараження» спричинять поглиблення фінансових дисбалансів у країнах світу, особливо з трансформаційною економікою [1].

Важливою складовою глобалізації виступає діяльність ТНК, яка не лише впливає на динаміку та обсяги перерозподілу сукупного світового продукту, а й на загальносвітовий та національний розвиток відповідно до особливостей та сукупного потенціалу країн, що приймають. Специфіка участі ТНК у глобальному світі характеризується концентрацією та централізацією капіталу. Розвиток та розміщення ТНК відбувається нерівномірно, при цьому 36 % ТНК отримують 95 % коштів, а 150 акціонерів контролюють 40 % їхньої власності [17].

Глобалізаційні процеси неоднозначно впливають на самостійність розвитку суверенних країн. Процес формування загальносвітових цінностей і суспільних стандартів сприяє об'єднанню суверенних країн в інтеграційні утворення регіонального та глобального рівня, діяльність яких удосконалює та уніфікує підходи до таких цінностей і стандартів, а також виконує безпекові функції. Це потребує запровадження на міждержавному рівні базових засад співробітництва, що обмежують певним чином державний суверенітет, оскільки частина функцій передається на наддержавний рівень. Одночасно формуються регуляторні системи міжнародних фінансово-кредитних інституцій, які сприяють забезпеченню дієвості їхнього функціонування. Це дає змогу комплексно вирішувати та фінансувати спільно визначені поточні завдання, спільні стратегії розвитку, але одночасно обмежує частину національних повноважень. Останнє може призвести до непорозумінь, суперечок і конфліктів. Розвинена глобальна інституційна система потребує подальшого розвитку та удосконалення, оскільки не всі конфліктні питання вирішено в інституціях міжнародного суду та арбітражу. У разі незгоди щодо політики певного наддержавного інституту та прийнятого національною спільнотою рішення країна може вийти з інтеграційного утворення, прикладом є вихід Великої Британії з ЄС (*Brexit*). Складнощі виникають у випадках недотримання міжнародних договорів і зобов'язань їх підписантами, що формує ризики стосовно суверенітету, територіальної цілісності, життя громадян іншої країни. Це призводить до необхідності не лише розглядати та вирішувати спори в міжнародних судах, але й формувати й удосконалювати глобальну систему захисту національного суверенітету й безпеки. Наразі серед інструментів такого захисту застосовуються лише система міжнародних фінансових санкцій та вступ країни до міжнародних безпекових інституцій. Поглиблення міжнародних суперечностей і конфліктів у

сучасних умовах пов'язано з явищем «гібридної війни», що ускладнює формування стабілізаційних й безпекових механізмів.

Запровадження міжнародної практики щодо інформаційної прозорості та відкритості суспільного розвитку дає можливість вивчати та узагальнювати провідний досвід країн і формувати сучасні й дієві національні моделі стимулювання розвитку.

Глобалізація визначає новий рівень і формат фінансових відносин, що розширює відносини між міжнародними глобальними (як за сферою функціонування, так і за цілями й напрямками діяльності) і міжнародними регіональними інституціями та іншими суб'єктами фінансового середовища. Узгодження таких взаємовідносин, визначення провідних завдань і цілей на глобальному рівні, адаптованих до сьогодення, сприяє стабілізації світових фінансів, удосконаленню механізму їхнього функціонування.

Дослідження інституційного розвитку як окремої країни, так і глобального фінансового середовища вписується в наукові підходи, що окреслюють формування «інституційної матриці», яка визначається «як сукупність базових установ, що формують основу збереження основної підсистеми середовища, що забезпечують відтворення та інституційну динаміку» [7]. Проте більш повним можна вважати формування глобальної фінансової архітекτονіки, яка передбачає адаптивний інституційний розвиток, водночас останній враховує детермінанти фінансової компоненти.

Система міжнародних інституцій, діяльність яких спрямована на вирішення окремих завдань в межах цілей та напрямів функціонування, впливає на стабілізаційні процеси загалом і сприяє удосконаленню глобальної фінансової системи. Міжнародні фінансові інституції як міжурядові об'єднання держав для здійснення міжнародного співробітництва в фінансовій сфері, що проводять діяльність уже на глобальному рівні, розширяють власні фінансові системи, запроваджують дієві механізми функціонування та співпраці з зовнішнім середовищем. Визначення їх провідними інституціями в певній сфері накладає зобов'язання у вирішенні глобальних завдань розвитку.

У сучасних умовах функціонування таких інституцій, як МВФ, Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків та інші, спрямоване на формування загальних і специфічних підходів до розв'язування актуальних проблем сьогодення. Це стосується як забезпечення стабільності глобальної фінансової системи, так і визначення шляхів, підходів і механізмів подолання певних ризиків й загроз, що виникають та мають загальносвітове значення. Пандемія *COVID-19* засвідчила важливість міжнародної співпраці щодо її зупинення, вагому роль міжнародних інституцій у виробленні спільних дій і заходів для протидії її негативним наслідкам для національних економік, у забезпеченні стабільності фінансування протиепідемічних заходів, фінансово-гуманітарної допомоги постраждалим країнам тощо.

Для захисту найбільш вразливих країн світу від негативних наслідків пандемії *COVID-19* та за підтримки групи СБ, МВФ, інших країн, країнами G20 прийнято рішення щодо тимчасового зупинення обслуговування державних боргів. Одночасно Світовий банк спільно з МВФ намагаються збільшити фінансову підтримку найбільш вразливих країн. Група СБ планує надати 160 млрд дол. США протягом наступних 15 місяців на подолання соціальних, економічних та інших потрясінь понад 100 країнам світу, де мешкають 70 % населення Землі [19].

Базельський комітет з питань банківського нагляду зазначає, що центральні банки та міжнародні фінансові інститути намагаються пом'якшити вплив негативних наслідків пандемії *COVID-19* на реальну економіку шляхом фіскальних, монетарних і макропроденційних заходів; також, враховуючи важливість забезпечення стабільності світової банківської системи у фінансовому та операційному напрямках, він сформував рекомендації, відповідні технічні роз'яснення щодо нормативних і наглядових заходів для пом'якшення впливу пандемії на економіку та підтвердив тезу про те, що за таких умов банки мають використовувати капітальні ресурси для підтримки реальної економіки та покриття збитків [20].

Міжнародна організація комісій з цінних паперів (*IOSCO*) розробила робочу програму щодо стабілізації ринків цінних паперів, які постраждали внаслідок пандемії [21]. Рада з фінансової стабільності (*FSB*), діяльність якої спрямована на координацію діяльності національних фінансових органів та міжнародних органів, що розробляють стандарти ефективних політик у фінансовій сфері, визначила слабкі місця, ризики та вплив *COVID-19* на фінансову стабільність, здійснила аналіз заходів, проведених країнами G-20 стосовно кредитування реальної економіки, підтримки фінансового посередництва та стабілізації глобальної фінансової системи. *FSB* поширює ознайомлювальні матеріали про результативність заходів, що спрямовані на оцінку їхніх макрофінансових наслідків в умовах швидкого розвитку ринкового середовища. Це дасть змогу удосконалювати дії національних фінансових органів [22].

Суспільний устрій, розвиток економічного та фінансового середовища, технологічного й управлінського укладів дає змогу суверенним країнам використовувати фінансовий потенціал для забезпечення національного розвитку та реалізації національних інтересів у світі. Важливим є застосування адаптаційних механізмів запровадження уніфікованих світових стандартів і підходів, що прискорять суспільний розвиток. Суверенні країни забезпечують реалізацію власної зовнішньої політики через фінансовий механізм держави, шляхом якого можна не лише здійснювати регулювання руху фінансових потоків, інвестицій, участі в міжнародній торгівлі, а й забезпечувати зовнішнє фінансування національної економіки та виконання боргових зобов'язань.

Циклічність економічного розвитку, взаємозалежність національного та світового фінансового ринку потребують посилення інституту держави та її фінансового регулювання. Наддержавні інститути, що функціонують за міждержавними угодами, дозволяють забезпечити формування спільних політик, реалізацію інтересів і цілей інтеграційних утворень.

Процеси інтеграції України та деяких інших країн до європейської спільноти показують інституційні особливості її функціонування. Проходження певних етапів такого співробітництва передбачає не лише реалізацію заходів «політики сусідства» (*TACIS/ЄІСП*), зокрема через механізм секторальної бюджетної підтримки, але й адаптацію національного законодавства, реалізацію угод про партнерство, проведення структурних реформ, зміцнення державних фінансів тощо. Реалізація узгоджених з ЄС проєктів передбачає беззворотність та безоплатність таких ресурсів завдяки грантовим механізмам надання, що є надзвичайно корисним для трансформаційних країн і нестійких економічних систем. Надходження ресурсів відбувається в межах фінансування стратегічних пріоритетів розвитку та напрямів залучення міжнародної технічної допомоги; важливими є прозорість, передбачуваність, бюджетний і суспільний контроль за їхнім рухом і ефективність використання, зокрема через низьку вартість залучення.

Секторальна підтримка для України набула значного поживлення в останні роки, що забезпечує реалізацію понад 250 проєктів ЄС. З 2016 року реалізується Програма *U-LEAD*, що спільно фінансується Європейським Союзом та його країнами-членами – Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією. Вона передбачає формування багаторівневої системи управління на місцевому рівні, реформування регіональної політики та децентралізацію (*GIZ*) для вертикальної та горизонтальної координації управління по всій Україні, розширення прав і можливостей об'єднаних громад з метою надання високоякісних послуг громадянам України (*Sida*) шляхом створення центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) [23].

Європейська інтеграція України визначає особливості її внутрішньої та зовнішньої політики. Стратегія «Європа 2020» орієнтує на інтелектуальне, стале та соціально інтегроване зростання, що передбачає реалізацію інноваційної, соціальної (зайнятість, освіта, соціальна та територіальна згуртованість) складових, врахування кліматичних змін, обмеженості енергетичних та інших ресурсів [24].

Розвиток глобальних фінансів супроводжується не лише циклічністю економічного розвитку, але й загостренням міждержавних конфліктів, екологічних, техногенних, демографічних та інших проблем. Об'єднання зусиль світової спільноти дало змогу визначити цілі, пріоритети та засади її розвитку, принципи та підходи надання міжнародної одно- та двосторонньої допомоги, спрямованої на подолання

національних фінансових дисбалансів, реформування економічних систем, розвиток галузей, інфраструктури та підвищення суспільної активності територіальних громад.

Важливим є поширення цінностей розвитку, визначених світовою спільнотою, через механізм міжнародних фінансів. Інтеграція національних економік до світового простору визначається демократизацією управління в державі, розвитком інституційного, економічного та фінансового середовища, рівнем технологічного та управлінського укладів. Це впливає на сфери, фінансово-економічні потоки, механізми, відкритість, прозорість, результативність та ефективність такої співпраці. Серед таких пріоритетів виступають людський і технологічний розвиток, транспарентність суспільства, охорона навколишнього середовища, економічний добробут, що розглядаються авторами цієї статті як індикатори суспільного розвитку [11; 18].

Інституційний розвиток міжнародних фінансів забезпечує удосконалення механізмів їх функціонування, фінансовий суверенітет і національну безпеку шляхом вступу до міждержавних блоків і союзів, уніфікацію заходів щодо підвищення фінансової стійкості учасників та обмеження ймовірності виникнення ризиків і загроз. Це впливає на особливості міждержавного співробітництва, формування наддержавних утворень і делегування їм певних державних функцій, рух міжнародних фінансових потоків, отримання міжнародної допомоги, а також потребує удосконалення національних адаптаційних механізмів захисту від зовнішніх шоків і ризиків, які виникають унаслідок такої співпраці.

Система *державного кредиту* забезпечує формування та перерозподіл фінансових активів через систему державних фінансів шляхом отримання та надання державою кредитів і гарантій для фінансування програм і проектів, що впливає на показники бюджетного дефіциту, його фінансування, платіжний баланс, стан золотовалютних резервів країни та є дієвим інструментом забезпечення економічного розвитку в умовах обмеженості фінансових ресурсів.

Розвиток *світового фінансового ринку* зменшує обмеженість національних і дає змогу посилити їхній потенціал завдяки інвестиційно-кредитним інструментам, використанню національної та іноземної валют, фондів фінансових ресурсів урядів, приватних суб'єктів, міжнародних інституцій і відповідних трастових фондів, поглиблює фінансову складову співробітництва між суб'єктами глобального середовища. Враховуючи розвиток фінансових та інноваційних технологій, суб'єкти міжнародних фінансів збільшують потенціал розвитку із застосуванням прогресивних і уніфікованих правил, процедур, механізмів адаптації національних економічних відносин до світових стандартів.

Висновок. Важливим є формування адаптованого фінансового механізму міжнародного співробітництва, врахування його особливостей залежно від сучасних потреб країни та суспільних пріоритетів. Розвиток інституційного середовища має забезпечити результативність такої співпраці, ефективність використання бюджетних ресурсів,

дотримання критеріїв національної безпеки. Поглиблення інтеграційних процесів у міжнародних фінансах посилює вплив загальних та особливих факторів і чинників, адаптивність системи міжнародних фінансів, забезпечує формування нової глобальної матриці фінансових взаємовідносин, її інституційної архітекtonіки; визначає створення нових важелів впливу на загальносвітові тенденції та процеси з урахуванням фінансового потенціалу та інтересів їхніх учасників; проте потребує підвищення дієвості міжнародного співробітництва та подальшої уніфікації механізмів і підходів до управління процесами руху та перерозподілу міжнародних фінансових ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ahnert T., Georg C.-P. (Toni Ahnert, Co-Pierre Georg) (2018). Information contagion and systemic risk. *Journal of Financial Stability* 35 (2018). 159–171 pp. URL: <http://www.toniahnert.com/InformationContagion.pdf>.
2. Geoffrey J. Bannister; Jarkko Turunen; Malin Gardberg (2018). Dollarization and Financial Development International Monetary Fund. *Working Paper* No. 18/200 11.09.2018. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/09/11/Dollarization-and-Financial-Development-46164>.
3. Jerome H. Powell (2019). Mapping the Financial Frontier: What Does the Next Decade Hold? 24th Annual Financial Markets Conference, sponsored by the Federal Reserve Bank of Atlanta Amelia Island, Florida, May 20, 2019, 21 p. URL: <https://www.bis.org/review/r190521a.pdf>.
4. Довгаль О. А., Казакова Н. А. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.
5. Кириленко О. П., Тулай О. І. Формування фінансового механізму сталого розвитку України. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 414 с.
6. Луцишин З., Мехтієв Е. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2. С. 62–94.
7. Radieva M. (2018) Institutional modernization of the global economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4, No. 5, 2018. pp. 283–290.
8. Шумська С. Фінансові інструменти розвитку: світова практика та уроки для України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 10. С. 242-249.
9. Шумська С. С. Гроші та економічна динаміка в Україні: теорія та емпіричні оцінки взаємозв'язку. *Економіка і суспільство*. 2017. 11. С. 603–611. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/97.pdf.
10. Мазаракі А. А., Чугунов І. Я., Канєва Т. В. та ін. Державне фінансове регулювання економічних перетворень. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 376 с.
11. Кучер Г. В. Державні фінансові ресурси. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.
12. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs>.
13. World Investment Report 2018 - Investment and New Industrial Policies. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf.

14. Transforming our world: the 2030. Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015: Rezolyuciya OON. 25.09.2015. A/RES/70/1. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf.
15. The Global Financial Centres Index 26. Executive Summary. URL: <https://www.longfinance.net/publications/long-finance-reports/global-financial-centres-index-26>.
16. Грошово-кредитна та фінансова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>.
17. Vitali S., Glattfelder JB., Battiston S. (2011). Сеть глобального корпоративного контролю. PLOS ONE 6(10):e25995. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0025995>.
18. Chugunov I., Makohon V. Fiscal strategy as an instrument of economic growth. Baltic Journal of Economic Studies. 2019. Vol. 5. No 3. pp. 213-217.
19. Світовий банк. Офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/>.
20. Bank for International Settlements, BIS. URL: <https://www.bis.org/topic/coronavirus.htm?m=5%7C435%7C702>.
21. IOSCO. Офіційний сайт. Available at: <https://www.iosco.org/>.
22. Рада з фінансової стабільності (FSB). Офіційний сайт. URL: <https://www.fsb.org/source/fsf/>.
23. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Офіційний сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
24. ЄВРОПА 2020: Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання. Європейська Комісія. URL: <https://www.old.minjust.gov.ua/file/31493.doc>.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2020.

Chugunov I., Kucher G. International finance in the conditions of globalization.

Background. The international finance in the conditions of globalization is providing the strengthening for international cooperation and activity of supranational institutions, up growth volumes of foreign trade, and development of digital technology. It is important to identify the factors that influence and determine the development of international finance.

The ***aim*** of the paper is to develop the theoretical and methodological approaches to defining the determinants of globalization's impact on the development of international finance.

Materials and methods. It was used a system of scientific methods and approaches, which allowed to achieve the study goal, in particular: system method – for disclosing approaches to the evolution of international financial relations and substantiation of the determinants of their development; methods of scientific abstraction, structural, analysis and generalization are used for the study of the dynamics and features of the functioning of individual segments of international finance.

Results. The development of international finance reflects the growth of financial potential countries and the global GDP. The new general principles in society development are forming in the condition of globalization. The

international finance makes for “blurring the borders”, acceleration of calculations and the movement of capital. It has deepened the system of interrelations of the architectonics of international finance and it is forming a new matrix of their relations. The financial and banking technologies of settlements play an important role in the conditions of globalization.

The emergence and functioning of global financial centers accelerated the movement of international financial flows. There is an accumulation of significant financial resources at the disposal of TNCs, TNPs, TNBs in the world. The dollarization of the nation's economy and rapid development of Internet digital technologies affect the volumes of foreign economic activity, and individual sovereign and global risks.

International financial institutions play an important role in stabilizing global development, financing the strategic goals of the world community, counteracting and overcoming financial-banking crises, etc.

Conclusion. *The deepening of integration processes in international finance strengthens the influence of general and specific factors. The adaptability of the international finance system provides a new global matrix of financial relations and its institutional architecture. Transparency, stability, and development of national financing and banking systems and international financial-credit institutions play a significant role in ensuring sustainable development in the world.*

The development of the institutional environment should ensure the effectiveness of international cooperation and the use of financial resources, the protection of national sovereignty, and national security.

Keywords: international finance, globalization, dollarization, currency relations, international capital movement, global financial centers, national banking system, international financial and credit institutions.

REFERENCES

1. Ahnert, T., & Georg, C.-P. (2018). Information contagion and systemic risk. *Journal of Financial Stability*, 35, 159-171. Retrieved from <http://www.toniahnert.com/InformationContagion.pdf> [in English].
2. Geoffrey, J. Bannister, Jarkko, Turunen, & Malin, Gardberg (2018). Dollarization and Financial Development International Monetary Fund. *Working Paper*, 18 (200). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/09/11/Dollarization-and-Financial-Development-46164> [in English].
3. Jerome, H. Powell (2019). Mapping the Financial Frontier: What Does the Next Decade Hold? 24th Annual Financial Markets Conference, sponsored by the Federal Reserve Bank of Atlanta Amelia Island, Florida, May 20, 2019. Retrieved from <https://www.bis.org/review/r190521a.pdf> [in English].
4. Dovgal', O. A., & Kazakova, N. A. (Eds.) (2018). Globalizaciya ta regionalizaciya yak vektori rozvitku mizhnarodnih ekonomichnih vidnosin [Globalization and regionalization as vectors of development of international economic relations]. Harkiv: HNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
5. Kyrylenko, O. P., & Tulaj, O. I. (2017). Formuvannya finansovogo mehanizmu stalogo rozvitku Ukrayini [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
6. Lutsyshyn, Z., & Mehtiyev, E. (2017). Ofshorni finansovi centri u globalnomu rusi kapitaliv [*Offshore financial centers in the global movement of capital*] [Offshore

- financial centers in the global movement of capital]. *Mizhnarodna ekonomichna politika – International economic policy*, 2, 62-94. [in Ukrainian].
7. Radieva M. (2018) Institutional modernization of the global economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. (Vol. 4), 5, 283-290 [in English].
 8. Shums'ka, S. (2016). Shumska S. Finansovi instrumenti rozvitku: svitova praktika ta uroki dlya Ukrayini [Financial instruments of development: world practice and lessons for Ukraine]. *Prichornomorski ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*, 10, 242-249 [in Ukrainian].
 9. Shums'ka, S. S. (2017). Shumska S. S. Groshi ta ekonomichna dinamika v Ukrayini: teoriya ta empirichni ocinki vzayemozvyazku [Money and economic dynamics in Ukraine: theory and empirical estimates of the relationship]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 11, 603-611. Retrieved from http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/97.pdf [in Ukrainian].
 10. Mazaraki, A. A., Chugunov, I. Ja., & Kanjeva, T. V. (et al). (2018). Derzhavne finansove reguljuvannja ekonomichnyh peretvoren' : monografija [State financial regulation of economic transformations]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
 11. Kucher, G.V. (2018) Derzhavni finansovi resursy` [Public financial resources]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
 12. International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs> [in English].
 13. World Investment Report 2018 - Investment and New Industrial Policies. Retrieved from https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf/ [in English].
 14. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 : Rezolyuciya OON. 25.09.2015. A/RES/70/1. Retrieved from https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf [in English].
 15. The Global Financial Centres Index 26. Executive Summary. Retrieved from <https://www.longfinance.net/publications/long-finance-reports/global-financial-centres-index-26>. [in English].
 16. Groshovo-kredy`tna ta finansova staty`sty`ka NBU [Monetary and financial statistics of the NBU]. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1. [in Ukrainian].
 17. Vitali, S., Glattfelder, JB., & Battiston, S. (2011). Set' global'nogo korporativnogo kontrolja [Global corporate control network]. *PLOS ONE* 6(10): e25995. Retrieved from <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0025995> [in English].
 18. Chugunov, I., & Makohon, V. (2019). Fiscal strategy as an instrument of economic growth. *Baltic Journal of Economic Studies*, (Vol. 5), 3, 213-217 [in English].
 19. The World Bank Group. Official site [The World Bank. Official site]. Retrieved from <https://www.worldbank.org/> [in English].
 20. Bank for International Settlements, BIS. Retrieved from <https://www.bis.org/topic/coronavirus.htm?m=5%7C435%7C702> [in English].
 21. The International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Official site. Retrieved from [https://www.iosco.org.](https://www.iosco.org/) [in English].
 22. The Financial Stability Board (FSB). Official site. Retrieved from <https://www.fsb.org/source/fsf>. [in English].
 23. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torgivli ta sil'skogo gospodarstva Ukrai'ny. Oficijnyj sajт [Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Official site]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>. [in Ukrainian].
 24. YeVROPA 2020: Strategiya dlya rozumnogo, stalogo ta vseoxoplyuyuchogo zrostannya. Yevropejs`ka Komisiya [EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. The European Commission]. Retrieved from <https://www.old.minjust.gov.ua/file/31493.doc>. [in Ukrainian].